

Advies burgerforum 'Energietransitie Eemnes'. Deel 1. Windenergie

Gemeente Eemnes

2 november 2023

Samenvatting

Dit advies gaat over windenergie in Eemnes. Gegeven de verduurzamingsdoelstellingen, begrijpen we dat windmolens bepaalde voordelen hebben. Toch willen we benadrukken dat dit onder Eemnessers de minst populaire manier is om de verduurzamingsdoelen te halen. Als de provincie Utrecht overweegt om desondanks windturbines in Eemnes te plaatsen, adviseren we de gemeente om randvoorwaarden mee te geven die wat ons betreft in acht moeten worden genomen.

Dit advies staat niet los van ons tweede advies dat we zullen uitbrengen over de bredere manier waarop verduurzamingsdoelen behaald kunnen worden. We adviseren dan ook dit tweede advies in verdere besluitvorming mee te nemen. Dat kan helpen om de noodzaak van windenergie af te wegen. In dat advies gaan we ook uitgebreider in op hoe Eemnessers betrokken moeten worden bij verdere besluitvorming.

Twee kernwaarden leiden ons advies: bescherm het open en dorpse karakter van Eemnes en bescherm de natuurwaarden van het weidevogelgebied. Op basis daarvan geven we de volgende randvoorwaarden mee voor het zoeken naar locaties, en verwijzen naar de hoofdttekst voor concrete maatregelen:

- Bescherm de belangen van mens en dier, en weeg die zorgvuldig;
- Hanteer de stelregel: 'liever één of twee grote windmolen(s) dan veertig kleintjes';
- Besteed extra aandacht aan ruimtelijke inpassing van windmolens;
- Geen windmolens in of nabij natuurgebieden;
- Neem extra maatregelen om vogels te beschermen;
- Neem meer maatregelen dan de landelijk geldende minimumvereisten om overlast tegen te gaan;
- Houd rekening met toekomstige ontwikkelingen – bijv. toenemende vraag naar energie, woningen en bedrijfsgebouwen – bij de bepaling van zoekgebieden.

Op basis hiervan adviseren we om geen windmolens te plaatsen in de polders, aan de Eem en het Eemmeer. Voor eventuele windmolens adviseren wij een aantal locaties langs de twee snelwegen rondom Eemnes (zie de kaart in de hoofdttekst). Voor het besluitvormingsproces geven we de volgende randvoorwaarden mee (concrete maatregelen in de hoofdttekst):

- Betrek de mensen die het aangaat;
- Zorg voor adequaat toezicht, handhaving en evaluatie na plaatsing;
- Bundel financiële baten van windmolens in een duurzaamheidsfonds, voor projecten en activiteiten voor Eemnessers;
- Regel gezamenlijk beheer van windmolens, met lokale representatie.

Inleiding

We hebben ons als burgerforum Eemnes de afgelopen maanden gebogen over de verduurzamingsplannen voor het gebied. 'We' zijn een diverse groep van 29 Eemnessers.¹ We hebben daarbij gebruik gemaakt van het de brede raadpleging die in de zomer van 2023 is gehouden onder alle inwoners (PWE). We hebben meerdere avonden besteed aan een bespreking van wat voor Eemnessers belangrijk is het gebied, en wat dat betekent voor onze kijk op verduurzamingsplannen.

We zien dat windenergie onder Eemnessers de minst populaire manier is om de verduurzamingsdoelen van de gemeente te halen. Gegeven de doelstellingen, begrijpen we dat windmolens bepaalde voordelen hebben: het is een efficiënte manier van energieopwekking, het voorkomt de noodzaak voor grote zonneparken en ingrijpende woningaanpassingen. Toch willen we onze zorgen delen, en vragen die serieus te nemen. Met dit advies willen we de gemeente randvoorwaarden meegeven, voor het geval er wel windmolens komen. We zien namelijk dat er een noodzaak zou kunnen zijn om een mix te hebben waarin windenergie voorkomt.

We brengen op basis van onze gesprekken twee adviezen uit. Dit eerste advies gaat over windenergie. De reden daarvoor is dat we begrijpen dat de provincie Utrecht overweegt om windturbines in Eemnes te plaatsen. Later brengen we nog een tweede advies uit, waarin we in bredere zin onze ideeën delen over de verduurzaming van de energievoorziening in Eemnes. Eigenlijk hadden we de adviezen liever in omgekeerde volgorde gegeven. We hadden liever eerst breed nagedacht over de manieren om de verduurzamingsdoelen te halen. Dat zou hebben geholpen om de noodzaak van windenergie af te wegen. Om de provincie nog tijdig input te kunnen geven, hebben we besloten om toch alvast over windturbines na te denken. Toch adviseren we om in verdere besluitvorming ook ons tweede advies mee te nemen. In dat advies gaan we ook uitgebreider in op de manier waarop Eemnessers zouden moeten worden betrokken in de verdere besluitvorming.

Bescherm de polder

We adviseren om geen windmolens te plaatsen in de polders, aan de Eem en het Eemmeer. Voor eventuele windmolens adviseren wij een aantal locaties langs de twee snelwegen rondom Eemnes (zie kaart). Op deze stroken gaan we in de laatste paragraaf uitgebreider in. We baseren dit advies op twee kernwaarden die we willen beschermen. Dit zijn enerzijds het open en dorpse karakter van Eemnes, anderzijds de natuurwaarden van het weidevogelgebied.

Er is een mogelijkheid dat bij het zoeken naar windmolenlocaties de belangen van bewoners en van weidevogels tegenstrijdig lijken. Vanuit overlast voor bewoners gezien (zie paragraaf 3) ligt het voor de hand om eventuele windmolens zo ver weg mogelijk te plaatsen van de woningen. Voor weidevogels zou dat wel eens de slechtst mogelijke plek kunnen zijn omdat de windmolens daar te dicht bij het gebied liggen waar zij broeden en/of vliegen. We geven de gemeente mee om de belangen van mensen en dieren zorgvuldig te wegen. Kijk niet alleen naar de effecten voor een enkele windmolen, maar neem bij meerdere molens de gecombineerde effecten mee.

¹ Met diversiteit doelen we op geslacht, opleiding, leeftijd en geografische spreiding

Bewaar het open en dorpse karakter van Eemnes

Eemnessers gaan graag de polders in om te fietsen, te wandelen en te hardlopen. De beleving van het gebied is belangrijk, net als de weidevogels die zich er bevinden. We adviseren met klem om de waarden van het gebied te beschermen. We vinden het belangrijk dat het open en dorpse karakter van Eemnes bewaard blijft. We willen graag het weidse uitzicht over de groene polders vanaf de Wakkerendijk en de Meentweg richting het oosten behouden. Windmolens passen niet in dat gebied. Om het open en dorpse karakter te behouden, willen wij dat het advies van een landschapsarchitect ingewonnen en meegewogen wordt in het besluitvormingsproces.

Het burgerforum spreekt zich niet uit over het concrete aantal windmolens en de precieze hoogte ervan. Wel geven we als stelregel mee: 'liever één of twee grote windmolen(s) dan veertig kleintjes'. We gaan ervan uit dat in de uiteindelijke planvorming ook wordt gekeken naar vliegroutes van vliegtuigen en dergelijke.

Sommigen vinden het niet zo erg om onder windmolens door te fietsen of wandelen, anderen kijken er liever niet op uit. Sommigen gaven aan dat windmolens in de verte niet zo storend zijn, zolang er 's nachts geen 'zee van rode lichtjes' ontstaat. Om dit te voorkomen, willen Eemnessers graag windmolens waarbij de lampjes standaard uit staan en alleen aan gaan wanneer er vliegtuigen in de buurt zijn die op een hoogte vliegen van minder dan 1500 meter.

Oplossingen voor ruimtelijke inpassing:

- Laat de locatie voor windmolens aansluiten op aanwezige infrastructuur zoals snelwegen.
- Plant bomen rond de windmolen om een deel van het zichtprobleem op te lossen en meer biodiversiteit te creëren.
- Verf de windmolens met kleurschakeringen zodat ze minder opvallen in het landschap.
- Denk erover na om kunst aan de molen toe te voegen zoals een schildering zodat deze een verhoogde waarde krijgt en door bewoners als kunstobject kan worden aangezien of er positief gestemd door worden wanneer ze er langsrijden/fietsen. Dit kan kunst zijn van een plaatselijke kunstenaar van Eemnes of van een collectief van kunstenaars en hoeft niks af te doen aan werking of veiligheid van de windmolen, terwijl het veel "goodwill" kan geven.

We gaan ervan uit dat er rekening wordt gehouden met de voorwaarden voor het verlenen van ontheffingen en vergunningen die voortkomen uit het Bestemmingsplan Landelijk Eemnes en de Interim Omgevingsverordening Provincie Utrecht. Hier wordt gesproken over o.a. geen ingrijpende veranderingen in het landschap Eemland.

Bescherm weidevogels

De polders van Eemnes hebben een weidevogelgebied waarvan het belang internationaal is erkend. We maken ons zorgen over de versturende werking van windmolens op de vogeltrek én op vogelsterfte door een aanvaring met de wieken. We gaan ervan uit dat de geldende wet- en regelgeving (bijv. Habitat- en vogelrichtlijn, Wet natuurbescherming) voor de bescherming van weidevogels wordt meegewogen bij de beoordeling van eventuele windmolenplannen.

Hiervoor stellen wij concreet voor dat er geen windmolens in of nabij kwetsbare natuurgebieden geplaatst worden waar ze rust verstoren of zelfs gevaar opleveren voor de weidevogels. Om dit te voorkomen is het noodzakelijk om een ecologisch onderzoek te laten plaatsvinden waarin wordt vastgesteld wat de gevolgen van de windmolens zijn voor de biodiversiteit van mogelijke windmolenlocaties. Zo kunnen de plekken gevonden worden waar windmolens geen of een minimaal versturend effect hebben voor de weidevogels. Hiernaast stellen wij nog de volgende concrete punten voor:

- Eemnessers willen dat er rekening gehouden wordt met het broed- en trekseizoen om de (weide)vogels te beschermen en zo nodig de windmolens uit te schakelen.
- Werk met camera's, microfoons en speakers die windmolens kunnen uitschakelen als er vogels naderen.
- Verf één van de wieken in een andere kleur (maar weeg af of dit past bij het eerdere voorstel om te zoeken naar kleurschakeringen die een windmolen zoveel mogelijk laten

wegvallen tegen de landschappelijke achtergrond).

Voorkom overlast voor bewoners

Eemnessers maken zich zorgen over de geluidshinder, slagschaduw, lichtvervuiling en (andere) negatieve gezondheidseffecten die windmolens veroorzaken. We begrijpen dat onderzoeksresultaten over negatieve gezondheidseffecten (bijv. van laagfrequent geluid en eventuele PFAS-uitstoot) nog niet eenduidig zijn. Dat vinden we verontrustend. Om met deze zorgen om te gaan en eventuele overlast te beperken, stellen we hier bepaalde uitgangspunten voor.

Inspanningsverplichting en meer dan de minimale norm

We adviseren de gemeente om bij de plaatsing van windmolens meer maatregelen te nemen en om dus strenger te zijn dan de landelijk geldende minimumvereisten om overlast tegen te gaan. Probeer om overlast voor bewoners zoveel mogelijk te voorkomen door een plek te kiezen waar zo min mogelijk huishoudens effecten ervaren. Hierbij moet ook rekening worden gehouden met toekomstige woningbouw in de Zuidpolder. Hiervoor hebben we een aantal concrete voorstellen:

- We vragen om een garantie dat er geen slagschaduw op woningen valt.
- We vragen om aanzienlijk meer te doen dan wat is bepaald in de minimumnormen voor afstand en geluid.
- Wij adviseren de gemeente en de provincie dringend om de laatste normen van PFAS in acht te nemen en om aan te tonen dat die worden behaald.
- We vragen om het mogelijk te maken om windmolens stil te zetten: er moet een mogelijkheid zijn om dit te doen als er regelmatig overlast wordt ervaren op dezelfde momenten. Daarbij wordt opgemerkt dat overlast natuurlijk wel wind- en momentafhankelijk kan zijn.
- Ten slotte stellen we voor om gebruik te maken van de nieuwste technologie die het mogelijk maakt om te voorkomen dat er rode lichten nodig zijn die altijd aan staan. Dit kan door aankomende vliegtuigen op een andere, innovatieve manier te waarschuwen.

In het algemeen stellen we voor dat er gekozen wordt voor systemen en windmolens van het nieuwste soort wat betreft waarborgen rond verhinderen van vogelsterfte, geluid, lichten en andere parameters. Zorg dat het nieuwste model windmolen(s) wordt neergezet. Elders in het land, en in het buitenland zijn goede voorbeelden te vinden van innovatieve oplossingen voor zorgen die wij uiten in dit advies. We raden aan om daar ook ideeën uit te halen.

Denk toekomstgericht

Ten slotte geven we de gemeenteraad het advies mee om verder te kijken dan het hier en nu, waar het gaat om beperking van overlast. We raden aan om een plek te kiezen waar ook extra windmolens kunnen worden geplaatst, mocht er in de toekomst sprake zijn van een hogere energiedoelstelling waaraan Eemnes moet voldoen. Nu alvast vooruitdenken helpt om tegen die tijd sneller te kunnen kiezen voor plaatsing van een windmolen naast de bestaande molens. Daarbij geven we mee dat het goed zou zijn om ook aandacht te besteden aan andere toekomstplannen voor Eemnes, zoals de al genoemde plannen voor woningbouw. Eventuele windmolens zouden deze bouwlocaties niet in de weg moeten zitten en overlast voor deze woningen zou ook zo minimaal mogelijk moeten zijn.

Zorg voor een zorgvuldig proces

Betrek de mensen die het aangaat

We adviseren om mensen die mogelijk gevolgen (gaan) ervaren goed te betrekken bij de besluitvorming en vervolgstappen die genomen worden. Nodig deze mensen tijdig uit voor gesprek of houd ze in ieder geval goed op de hoogte van wat er speelt. Houd Eemnessers in brede zin en regelmatig op de hoogte. Betrek bewoners van Eemnes ook actief bij de plannen en besluitvormingsprocessen, ook voor financiële participatie en beheer van eventuele windmolens.

Toezicht, handhaving en evaluatie na plaatsing

We adviseren een nulmeting uit te voeren, bijvoorbeeld van huidige geluidsvolumes. Hierdoor kan nagegaan worden welke overlast door de windmolens veroorzaakt wordt. Deze nulmeting dient ook als belangrijkste graadmeter voor eenzelfde meting die na plaatsing wordt gedaan. De meting na plaatsing kan daardoor ook tot gevolg hebben dat extra maatregelen worden genomen om de metingen dichterbij het vastgestelde nulpunt te brengen. Denk bijvoorbeeld aan het planten van extra bos rondom de molens om geluidshinder tegen te gaan. We stellen voor om de ervaringen na een jaar te evalueren en de mogelijkheid open te stellen om de evaluatie naar voren te halen als daar een zwaarwegende behoefte naar is.

Verdeel lasten en lusten gelijkwaardig

Windmolens leveren ook wat op. De financiële baten van windmolens zouden ook op een manier verdeeld moeten worden waardoor Eemnessers ervaren dat het eerlijk is en dat het eigenaarschap over de windmolen(s) geeft.

Wie kan financieel meeprofiteren?

Het burgerforum ziet graag dat een zo groot mogelijk deel van de baten binnen de gemeenschap wordt gehouden. We stellen voor om een duurzaamheidsfonds op te zetten zodat het geld binnen de gemeenschap blijft. Daaruit kunnen projecten en activiteiten voor Eemnessers worden georganiseerd.

Eigenaarschap en beheer

Om betrokkenheid bij en verantwoordelijkheid voor de windmolen(s) te ervaren die mogelijk worden geplaatst, willen wij dat het beheer en eigenaarschap voor de windmolens in ieder geval grotendeels bij de inwoners wordt gehouden. Hierom adviseren wij om de windmolens in gezamenlijk beheer te plaatsen met lokale representatie. Dit kan door middel van een soort vereniging van eigenaren structuur of een energiecoöperatie waar ook individuele bewoners van Eemnes lid van kunnen worden. Goede informatievoorziening is hierbij van essentieel belang. Neem dit mee in het eerdergenoemde zorgvuldig proces en betrek Eemnessers bij de gedachtenvorming hierover. Kijk hierbij naar vergelijkbare projecten in Nederland en trek hier lessen uit.

Als onderdeel van zo'n beheerconstructie kunnen lokale ondernemers worden gevraagd om het initiële geldbedrag mee te financieren dat nodig is om de windmolen(s) te plaatsen. Zo worden lokale investeerders deel gemaakt van het project en zal de gemeente niet alle aanschafkosten hoeven dragen. De ondernemers verdienen dan hun investering met winst terug over de jaren.

Locaties langs de snelweg

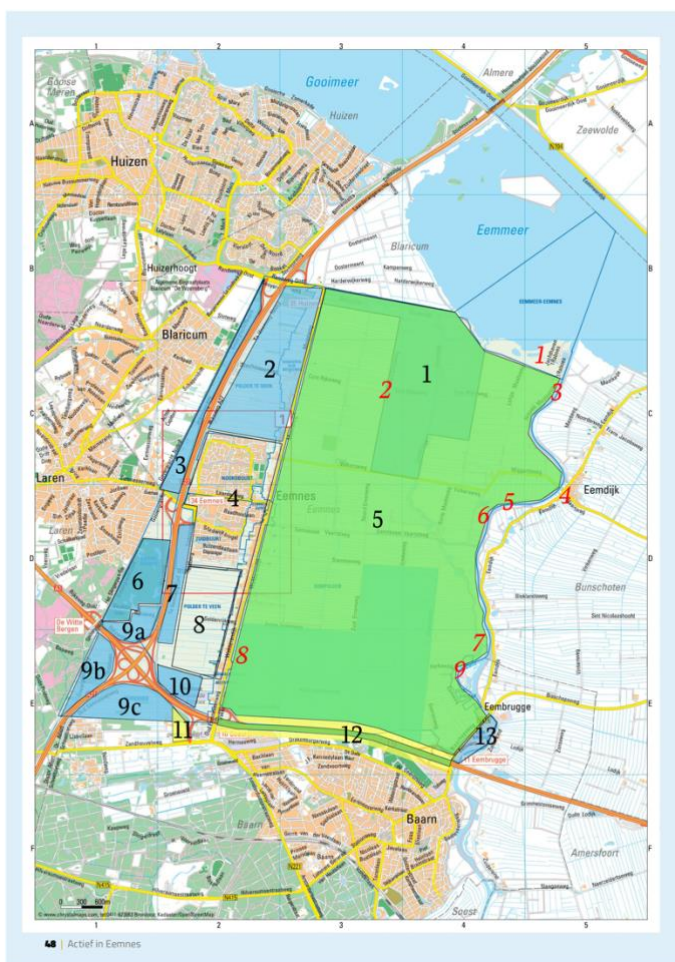
Als er van de provincie windmolens zouden moeten komen, dan hebben we een voorkeur voor een locatie langs een van de snelwegen. Wel realiseren we ons dat er daar andere beperkingen zijn, bijvoorbeeld dat er al woningen zijn die dicht tegen de snelwegen aan liggen, ook van buurgemeenten. We geven een aantal aandachtspunten mee:

- Probeer zo veel mogelijk te zoeken naar plekken die ver van bewoning af liggen. Kijk vooral naar bedrijfsgebieden, of stroken zonder bebouwing.
- Besteed aandacht aan het gevaar van stapeling van overlast. Hoewel we locaties langs de snelwegen het minst ongeschikt vinden, realiseren we dat windmolens daar negatieve effecten zouden kunnen hebben voor mensen die daar wonen.

- Houd ook bij locaties langs de snelweg rekening met toekomstplannen. Windmolens moeten, ook op die plekken, toekomstige bouwplannen voor woningen, of voor uitbreiding van bedrijventerreinen niet in de weg zitten.

In de bijlage hebben we een kaart bijgevoegd, die inzicht geeft in de specifieke plekken die in meer of mindere mate van belang zijn voor Eemnessers. In de praktijk betekent het dat een groter belang zich vertaalt in het idee dat de locatie voor bewoners minder geschikt is voor windmolens.

Bijlage: belevingskaart

Legenda voor bijgevoegde kaart.

Groen = gebied waar men vaak en graag komt

Blauw = gebieden waar men niet vaak komt

Geel = gebied waar men niet komt

Plekken (rode cijfers)

1. Jachthaven
2. 'Vogelboulevard'
3. De Eem
4. Pontje
5. Bankje met mooi uitzicht
6. Vogelplas
7. Restaurant
8. Dikke torentje
9. Jachthaven

Gebieden (zwarte cijfers)

1. Vogelgebied (natuurmonumenten), zeer beperkt toegankelijk
2. Weiland met weinig zicht vanaf de meentweg door bomenrij en weinig bebouwing

en noordelijk deel bos

3. Strook ten westen A27 door de mensen die er komen erg gewaardeerd
4. Bebouwing kern gemeente Eemnes
5. Poldergebied agrarisch deel, ook weidevogelkerngebied met weids uitzicht
6. Golfbaan alleen voor leden
7. Strook deels bedrijfsgebied en beoogd voor uitbreiding bedrijvigheid
8. Nog weiland maar de komende jaren uitbreiding woningbouw gemeente Eemnes
9. Elleboog A1/A27, 9a en 9b deels bebouwd en horeca, 9c deels open weiland
10. Zonneweide zonnepanelen gemeente Eemnes
11. Deels bedrijvigheid gemeente Baarn en klein deel Eemnes
12. A1 in zichzelf niet waardevol maar wel mooi vrij zicht over de polder
13. Jachthaven en bedrijvigheid

Op de kaart zijn dertien gebieden onderscheiden. Om het iets overzichtelijker te maken, hebben we die hier samengevoegd tot acht gebieden die van elkaar lijken te verschillen. De cijfers aan het eind van de beschrijving geven aan welke sub-gebieden op de kaart we combineren.

1. *Het noordelijke deel van de polder en de westoever van de Eem*: dit is het belangrijkste deel van het poldergebied, waarin veel van de kernwaarden van Eemnessers samenkomen. Het verbeeld het 'dorpse en open karakter', het uitzicht waaraan bewoners zo hechten en de waardevolle weidevogelpopulaties. Deel van dit gebied is niet publiek toegankelijk, maar dat maakt de waardering niet minder (1, 5, 3).
2. *Het zuidelijke deel van de polder*: hoewel de polder als geheel voor veel Eemnessers belangrijk is, krijgt het zuidelijke deel relatief minder aandacht. Het heeft een meer agrarische bestemming. Niettemin is het voor veel bewoners een gebied dat ze graag beschermen (zuidelijke deel 5, 13).
3. *Strook ten westen van A27, en bosstrook ten oosten van A27*: deze smalle stroken worden minder vaak genoemd dan de polder. Het zijn prettige, rustige plekken om te wandelen, bijvoorbeeld het strookje bos langs de dorpskern (3, 6, 9a).
4. *De strook langs de A1*: over deze strook werden verschillende beelden gegeven. De een noemde het als een belangrijke plek, vanwege het uitzicht over de polder dat een 'thuisgevoel' geeft als je komt aanrijden. Voor de ander is het een strook waar ze weinig komen (12).
5. *Noordwestelijk hoekje van de polder (tegen A27)*: hoewel dit hoekje onderdeel uitmaakt van het meest waardevolle, noordelijke deel van de polder, werd het uitgelicht. Door de bomenrij langs de Meentweg, is er minder zicht op dit stuk. Ook ligt het tegen de A27 aan, wat het minder aantrekkelijk maakt. Belangrijk om op te merken is wel dat men begreep dat deze strook bij de provincie in beeld zou zijn als mogelijke locatie voor windmolens (2).
6. *Strookje ten zuiden van de dorpskern (tegen A27)*: deze strook is in beeld als mogelijke locatie voor woningbouw, en voor uitbreiding van het bedrijventerrein. De strook werd niet zo zeer benoemd als minder aantrekkelijk, maar gezien de geruchten over de mogelijke toekomstige bestemming, zou het kunnen dat dit uiteindelijk minder aantrekkelijk wordt (7).
7. *Bedrijventerrein tussen A27 en dorpskern*: deze strook is voor bewoners niet heel aantrekkelijk (noordelijk deel 7). Gezien zowel de snelweg, als de nabijheid van de woningen van de dorpskern, verwachten we hier het risico van stapeling van overlast.
8. *Bedrijventerrein in oksel A1/A27*: dit is het enige stukje van het gebied dat regelmatige minder aantrekkelijk werd genoemd (11).